

Dřevomor moravský – *Hypoxylon cercidicola* a dřevomor jasanový – *Hypoxylon fraxinophilum* (Hypoxylaceae, Xylariales) poprvé nalezeny v jižních Čechách

Hypoxylon cercidicola and *Hypoxylon fraxinophilum* (Hypoxylaceae, Xylariales) recorded in South Bohemia for the first time

Lucie Zíbarová¹⁾

Abstract: Two species of lignicolous fungal genus *Hypoxylon* are reported from South Bohemia (the Czech Republic) for the first time. Both species are restricted to *Fraxinus* and seems to be expanding in past few years in the Czech Republic. Data on circumstances of the first record and short discussion on taxonomy, ecology and distribution of both species are provided.

Key words: pyrenomycetes, macrofungi, ascomycetes, lignicolous fungi.

V loňském roce jsem se podílela na práci zabývající se rozšířením vzácnějších druhů tvrdohub z široce pojaté čeledi *Xylariaceae*, včetně rodu *Hypoxylon*, v Čechách (Zíbarová & Kout 2017). Během roku 2017 však došlo na území jižních Čech k nálezům, které vyžadují doplnění informací publikovaných ve výše uvedeném článku.

Počátkem sedmdesátých let popsal Z. Pouzar na základě svých jihomoravských sběrů z jasanu úzkolistého (*Fraxinus angustifolia*) dva nové druhy dřevomorů (Pouzar 1972) – *Hypoxylon fraxinophilum* Pouzar a *Hypoxylon moravicum* Pouzar. První druh byl později ztotožněn s druhem *H. intermedium* (Schwein.) Y. M. Ju & J. D. Rogers (Ju & Rogers 1996), ale studie z roku 2008 ukázala, že se jedná o dva rozdílné taxony (Stadler et al. 2008). *Hypoxylon moravicum* je v současnosti považován za mladší synonymum dlouho nejednoznačně interpretovaného jména *Diatrype cercidicola* Berk. & M. A. Curtis, které bylo následně přeřazeno do rodu *Hypoxylon* jako *H. cercidicola* (Berk. & M. A. Curtis) Yu & Rogers (Yu & Rogers 1996). Oba druhy byly u nás doposud považovány za poměrně teplomilné. Pro podrobný popis obou dřevomorů odkazují na příslušnou literaturu (Pouzar 1972, Ju & Rogers 1996). V České republice byl zaznamenán i další druh více či méně vázaný na jasanu a to *H. petriniae* M. Stadler & J. Fourn., ten však doposud nebyl v jižních Čechách zaznamenán, ačkoliv zde lze jeho nález očekávat (Zíbarová & Kout 2017).

Dřevomor moravský byl dlouho v České republice znám (v souladu se svým druhovým jménem) jen z Moravy, nicméně od roku 2010 začíná být zaznamenáván i v Čechách, a to ve východních, středních a západních (Zíbarová & Kout 2017), avšak v jižních Čechách doposud nalezen nebyl. Ve světě i v České republice je znám pouze z různých druhů jasanů (Yu & Rogers 1996, Zíbarová & Kout 2017). V přírodní památce Jasánky u Přední Výtoně (obr. 1 v barevné příloze 8) byl sbírán jak na opadlých větvích, tak na ležících i stojících odumřelých kmíncích jasanu ztepilého, v případě lokality ve Starém Mojském lese u Červeného Újezdce na tenké neplavené větvi stejné dřeviny. Morfologicky je druhem nápadným již svým vzhledem, protože jeho stromata jsou obroubena výrazným lemem, který umožňuje jeho identifikaci již v terénu. V mnoha případech je to i jediná možnost, protože značná část materiálu nalezeného v Čechách neobsahuje perithecia (Zíbarová & Kout 2017), což je i případ nálezů z jižních Čech.

Podle Z. Pouzara se dřevomor jasanový v lužních lesích jižní Moravy vyskytuje „roztroušeně na řadě lokalit jižně od Kroměříže až k hranici s Rakouskem“ (Pouzar 2006), z Čech doposud znám

¹⁾ Resslerova 26, CZ – 400 01 Ústí nad Labem, e-mail: gekko13@seznam.cz

nebyl. Fournier & Magni (2004) uvádějí, že dřevomor jasanový lze nalézt na opadlých větvích jasanu po silnějších větrech, podle výše zmíněných autorů pokračuje druh v růstu, jen pokud substrát není v kontaktu se zemí. Podobně i v přírodní památce Jasánky (obr. 2 v barevné příloze 8) se dřevomor jasanový vyskytoval pouze na větvích, na ležících kmínkách zaznamenaný nebyl. Ačkoli současná lokalita leží jižněji než Kroměříž, její charakter je zcela odlišný od lužních lesů jižní Moravy (viz níže). Dřevomor jasanový je uveden v Červeném seznamu makromycetů České republiky v kategorii ohrožený druh (Pouzar 2006). Oproti předchozímu druhu je dřevomor jasanový méně nápadný, vytváří polokulovitá stromata tvarem připomínající *H. fragiforme* (Pers.) J. Kickx f. Od něj se však liší drobnější velikostí, šedohnědým povrchem, bíle obkrouženými ostioly, žlutavými barvivy extrahovatelnými do roztoku KOH a velkými sporami. *Hypoxylon perforatum* (Schwein.) Fr. se vyskytuje též nezářka na jasanu (Kout & Zíbarová 2016), bývá stejné barvy, má i bíle obkroužené ostioly a podobná extrahovatelná barviva, nicméně jeho stromata jsou polštářovitá až polštářovitě rozlité a spory podstatně menší.

Výčet lokalit

Hypoxylon fraxinophilum: Přední Výtoň, přírodní památka Jasánky, jz. svah nad zaniklou obcí Muckenschlag, mladá jasenina, opadlá větev jasanu, 665 m n. m., 48°37'08,4"N 14°02'57,5"E, 21. 8. 2017, leg. L. Zíbarová & A. Lepšová, det. L. Zíbarová, CB.

Hypoxylon cercidicola: Červený Újezdec, 1,4 km záp. od obce Červený Újezdec, Starý Mojský les, potoční luh, soutok potoků (jasan, olše, buk, bledule), větvíčka jasanu na hromadě naplaveného dřeva, ca 475 m n. m., 49°02'36,7"N 14°32'10,8"E, 25. 3. 2017; leg. et det. J. Souček, CB. – Přední Výtoň, přírodní památka Jasánky, jz. svah nad zaniklou obcí Muckenschlag, mladá jasenina, opadlá větev jasanu, 665 m n. m., 48°37'08,4"N 14°02'57,5"E, 21. 8. 2017, leg. et det. L. Zíbarová & A. Lepšová, CB.

Lokalita v přírodní památce Jasánky se nachází na jihozápadním svahu kóty 730,5 m. V současnosti se jedná o mladý přehoustlý porost jasanu se zmlazením klenu v podrostu. Dochází zde ke značnému odumírání jasanů, ať již vlivem konkurence či houbových infekcí (pravděpodobně *Chalara fraxinea*). Podle leteckých map z 50. let 20. století (www.kontaminace.cenia.cz) lze soudit, že se v té době na místě lokality nacházela zemědělská půda, pravděpodobně pastviny, a současný stav je tedy nejspíše výsledkem sukcesních pochodů. Jedná se o nejvýše položený nález dřevomoru moravského v Čechách; je pravděpodobné, že jeho výskyt je zde podpořen jihozápadní expozicí svahu. Lokalita se nachází méně než 300 m od rakouských hranic, přičemž podle Databáze hub Rakouska (Dämon 2018) je ze sousedící spolkové země Horní Rakousy (Oberösterreich) dřevomor jasanový znám pouze z jedné lokality (Moosdorf), vzdálené asi 100 km od recentního nálezu v přírodní památce Jasánky. Oproti tomu dřevomor moravský je v Horních Rakousích znám z více lokalit na jih od Dunaje v severním alpském předhůří (Dämon 2018). Je však nutno podotknout, že z oblasti na rakouské straně Šumavy je známo jen málo nálezových dat (Dämon & Krisai-Greilhuber 2016). V Německu, ve spolkové zemi Bavorsko (Bayern), se nejbližší lokality dřevomoru jasanového nacházejí až v předhůří Alp, u dřevomoru moravského je více lokalit blíže k hranicím, zejména v širším okolí údolí Dunaje, z National Park Bayerischer Wald druh znám není (DGfM 2018).

Lokalita dřevomoru moravského ve Starém Mojském lese leží na dně údolí a má charakter potočního luhu s bohatým bylinným podrostem (J. Souček in litt.). Ačkoliv se nachází uprostřed monotónních, převážně smrku-bukových kulturních porostů, má přirozenější charakter než lokalita předchozí. Nicméně i zde je podle leteckých snímků z poloviny dvacátého století patrné, že charakter lokality byl jiný než v současnosti (niva potoka byla jen řídké zalesněná). Je patrné, že u obou druhů nelze předpokládat vazbu na biotopy s dlouhou kontinuitou, jako je tomu u opravdových „pralesních“ druhů.

Ze zde prezentovaných i starších dat (Zíbarová & Kout 2016) je zřejmé, že dřevomor moravský v Čechách v posledních několika málo letech opravdu znatelně expanduje jak co do celkové plochy, tak do vyšších nadmořských výšek. Po prvním nálezů dřevomoru jasanového lze zatím jen obtížně předpovídat, zda k tomuto procesu dochází i u tohoto druhu, nicméně se mi tato možnost jeví jako pravděpodobná. Příčinou expanze u obou dřevomorů mohou být jak klimatické změny, tak zvýšený přísun dostupného substrátu vlivem epidemie nekrózy jasanu (*Chalara fraxinea*).

Poděkování

Za spolupráci při přípravě článku děkuji J. Součkovi a T. Tejklové. Článek byl zčásti podpořen projektem INTERREG V č. 26 „Silva Gabreta – Monitoring horských ekosystémů a vodního režimu“.

Literatura

- Dämon W. & Krisai-Greilhuber I. (2016): Die Pilze Österreichs. Verzeichnis und Rote Liste 2016. – Österreichische Mykologische Gesellschaft, Wien, 609 p.
- Dämon W. (2018): Datenbank der Pilze Österreichs. Österreichische Mykologische Gesellschaft. – URL: <http://austria.mykodata.net> (přístup 15. 1. 2018).
- DGfM (2018): Deutsche Gesellschaft für Mykologie. – URL: <http://www.pilze-deutschland.de> (přístup 17. 1. 2018).
- Fournier J. & Magni J. F. (2004): Pyrenomycetes from Southwestern France. *Hypoxylon intermedium*. – http://pyrenomycetes.free.fr/hypoxylon/html/Hypoxylon_intermedium.htm (přístup 14. 1. 2018).
- Ju Y.-M. & Rogers J. D. (1996): A revision of the genus *Hypoxylon*. – Mycol. Mem. 20: 1–365.
- Kout J. & Zíbarová L. (2016): Dřevomor *Hypoxylon perforatum* v České republice. – Acta Mus. Richnov., sect. natur. 23(1–2): 39–43.
- Pouzar Z. (1972): *Hypoxylon fraxinophilum* spec. nov. and *H. moravicum* spec. nov., two interesting species found on *Fraxinus angustifolia*. – Česká Mykol. 26(3): 129–137.
- Pouzar Z. (2006): *Hypoxylon fraxinophilum* Pouzar. – In: Holec J. & Beran M. (eds), Červený seznam hub (makromycetů) České republiky, Příroda 24: 54, Praha.
- Stadler M., Fournier J., Granmo A. & Beltrán-Tejera E. (2008): The “red *Hypoxyloids*” of the temperate and subtropical Northern Hemisphere. – N. Am. Fungi 3: 73–12.
- Zíbarová L. & Kout J. (2017): *Xylariaceous pyrenomycetes* from Bohemia: species of *Biscogniauxia* and *Hypoxylon* new to the Czech Republic, and notes on other rare species. – Czech Mycol. 69(1): 77–108.

Došlo: 16. 2. 2018

Přijato: 3. 4. 2018

Obr. 1 – *Hypoxylon cercidicola*, přírodní památka Jasánky, Šumava (foto L. Zíbarová 21. 8. 2017).

Fig. 1 – *Hypoxylon cercidicola*, Jasánky Nature Monument, Šumava Mts (photo by L. Zíbarová 21. 8. 2017).

Obr. 2 – *Hypoxylon fraxinophilum*, přírodní památka Jasánky, Šumava, ex situ (foto L. Zíbarová 21. 8. 2017).

Fig. 2 – *Hypoxylon fraxinophilum*, Jasánky Nature Monument, Šumava Mts, ex situ (photo by L. Zíbarová 21. 8. 2017).